

MAN - OPENER OF MYSTERIES IN LUCIAN BLAGA'S POETRY**Andreea Maciu, Assist. Prof., PhD, University of Pitești**

Abstract: The present research proposes the analysis in Lucian Blaga's poetry of the human being perceived in a permanent 'struggle' with the mysteries of the world that will never reveal entirely to him, thus enhancing themselves even more and actually making his existence more vivid. It is a never ending struggle that reveals both the importance and the beauty of the luciferian knowledge and that in the end will not consume the human being, but paradoxically, despite his will, it will make him flourish. Further details will be given regarding the states of mysteries in Blaga's poetry – the Mystery of Light, the Mystery of Fire, the Mystery of Night, the Mystery of Sleep, the Mystery of the Great Passage, the Silence, the Secret Melancholy and the Mystery of the Great Anonymous. The emphasis will be laid especially upon the Mystery of Light.

Keywords: mystery, human being, sacredness, luciferian knowledge, mystery of light

Misterul, catalizatorul ființării omului, așa cum apare proiectat în opera artistică a lui Lucian Blaga, este perceput de către Mariana Șora astfel: „, Misterul ireductibil sau...esența ultimă a lucrurilor – e și inexprimabil în măsura în care e întrevăzut în sesizări intuitive, refuzându-se limbajului, care e discurs și analiză, când nu e aluzie metaforică...”¹

Lucian Blaga, „tăcutul filosof ardelean al misterului ancestral și colectiv, făcând panteist schimb de taine cu străbunii și cufundându-se noptatec în zona de umbră a cuvintelor”², așează misterul universal în centrul operei sale, conferindu-i valoare primordială, în ideea că existența umană a fost, este și va fi întru mister, etern sub pecetea acestuia, în pofida faptului că încercările omului de luminare a penumbrei pe care acesta și-o asumă nu se vor epuiza niciodată. Scopul nici nu este în fond, susține Blaga, devoalarea misterului, golirea lui de substanță, ci potențarea acestuia, de unde și frumusețea nudă implicată în eterna luptă a omului cu vălurile omniprezente ale misterului.

Omul va rămâne așadar un etern deschizător de mistere universale, truda sa cu necunoscutul nu va cunoaște finalitate, dar misterul Ultim mereu va ascunde o față opacă, împiedicând luminarea completă, ceea ce, conform concepției blagiene, este un lucru benefic și datorită unor rațiuni legate de protecție și autoconservare. Tocmai de aceea, Marele Anonim vine în întâmpinarea acestei idei și ne adastă pașii pe un tărâm mai puțin primejdios, care răspunde neîndoielnic cerințelor protectoare ale cenzurii transcendente.

Putem înfăptui orice, putem fi orice, chiar dacă Însuși Marele Anonim își asumă fără îndoială atribute misterioase, chiar dacă însăși apariția noastră pe pământ poartă însemnele misterului etern, tocmai datorită existenței și perpetuării misterului. Pentru că dacă am ști ce ne așteaptă în ziua de mâine, dacă am dezbrăca misterul de substanță, dacă am cunoaște resorturile și reacțiile Firii întregi, am rămâne neputincioși în sânul universului matern știind că nimic nu poate fi schimbat.

¹ Mariana Șora, *Cunoaștere poetică și mit în opera lui Lucian Blaga*, Ed. Minerva, București, 1970, pp. 45-46.

² Nichita Stănescu, *Ordinea cuvintelor*, Ed. Cartea Românească, București, 1985, p.8.

Și totuși existența „fără posibilitate de ancorare în absolut”³ pe care omul și-o asumă rămâne în esență o existență tragică: „În această perspectivă metafizică, ființa umană, apucând pe drumul chemării sale, a revelărilor, este înfrântă datorită tocmai acelor mijloace spirituale care, în fața instanțelor lăuntrice ale ființei umane, par stimulentele cele mai pozitive. *Tragismul prăpăstios* al existenței umane se desprinde spectaculos și elocvent din aceste sensuri diametral opuse ce pot fi atribuite destinului uman...Și dacă pentru a caracteriza izbânzile și căderile omului ni se permite să recurgem la imagini din mitologiile popoarelor, am susține că iadul și paradisul nu sunt locuri terminus ale destinului uman, ci aspecte permanente ale istoricității noastre”.⁴

Și iată cum introspectează Alexandru Tănase drama și, în același timp, măreția–coordonate fundamentale ale destinului uman: „În lumina gnoseologiei dialectice, măreția omului constă în veșnica sa tentație de a cuceri absolutul și în progresele pe care le realizează în acest sens; drama spiritului uman, paradoxul însuși al cunoașterii și creația constă tocmai în aceea că, sporind înțelegerea și capacitatea de înstăpânire asupra lumii, dezleagă tainele universului, lărgeste teritoriul cunoscutului, dar în același timp sporește parcă aceste taine, în sensul că omul devine tot mai conștient de caracterul inepuizabil al necunoscutului, de «corola de minuni» în care e învăluit absolutul.”⁵

Iar contradicția dintre cele două manifestări primește următoarea soluționare: „Această contradicție între *posibilitatea teoretică nelimitată* de a cunoaște absolutul și *relativitatea* tuturor actelor de cunoaștere și creație culturală, dintre tainele dezlegate ale lumii sau puțința noastră reală de a pătrunde prin porțile astfel deschise în lumea fermecătoare, plină de mistere a absolutului, și însăși această lume – contradicție mereu rezolvată și mereu reapărută pe o treaptă nouă – reprezintă cea mai puternică pârgie a progreselor spiritului uman.”⁶

În ceea ce îl privește pe Marele Anonim, criticul precizează că Blaga îl percepe ca pe „un produs mitico-filosofic al imaginației căutătoare de ultime sensuri, centru generator, direct și indirect, al existenței mundane, acumulând atât calități divine cât și însușiri demonice, cu infinite posibilități de generare, dar împiedicând prin cenzura transcendentă o cunoaștere absolută adecvată și întemeind astfel *principiul conservării misterului*.”⁷

Față în față cu misterul universal, omul rămâne un neobosit deschizător al acestuia, după cum am mai afirmat, însă virtuala luminare completă a tenebrelor ar însemna extincția însăși a creației, după cum arată Constantin Fântâneru: „Dacă omul ar cunoaște misterul nu ar mai crea. Prin relevarea directă și totală a misterului s-ar reduce starea de paradis dinaintea căderii, când nefiind moarte, nu mai putea fi nici creație. Creația este corelativă morții.”⁸

Joaca aceasta grea cu misterul care ne clipește șăgalnic din gene, oferindu-ni-se doar pe jumătate, se desfășoară treptat dar consecvent, secvență cu secvență, tocmai pentru că

³ Alexandru Tănase, *Lucian Blaga – filosoful poet, poetul filosof*, Ed. Cartea Românească, București, 1977, p. 252.

⁴ Lucian Blaga, *Ființa istorică*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1977, pp. 218-219.

⁵ Alexandru Tănase, op. cit., p. 256.

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem, p. 251.

⁸ Constantin Fântâneru, *Poezia lui Lucian Blaga și gândirea mitică*, Fundația pentru Literatură și Artă, București, 1940, p. 97.

Marele Anonim ne-a dat aripi cu care să putem încerca tentația zborului și nu ne-a dezvăluit finalitatea acestuia, ea rămânând îngropată în mister.

Așadar misterul se dovedește a fi acela care oferă speranță și împlinire, dinamism și implicare, oferă viață tumultoasă și efervescență, dă culoare și savoare trăirii umane, netezindu-ne calea spre o existență completă. Deși nu ne este întotdeauna simplu și la îndemână să ne bucurăm de fascinația pe care acesta o implică, misterul va rămâne cheia eternă a porților sufletului uman și a Firii întregi, dincolo de inepuizabilele încercări ale omului de a câștiga lupta cu umbrele pe care acesta și le asumă cu statornicie.

Există o serie de ipostaze ale misterului cultivate cu măiestrie în opera blagiană, dintre care putem enumera: misterul luminii, misterul focului, misterul nopții, misterul somnului, misterul mării treceri, tăcerea, melancolia secretă și nu în ultimul rând misterul Marelui Anonim. Toate aceste forme individualizate de mister brut pornesc de la același concept și anume conceptul cunoașterii luciferice, cunoaștere al cărei scop este, evident, potențarea și nu elucidarea misterului.

Oprindu-ne puțin asupra misterului luminii, observăm că acesta este adeseori potențat de iubire, ca în poemul *Psalm*.

„Iubind – ne-ncredințăm că suntem.

Când iubim, oricât de-adâncă noapte ar fi,
suntem în zi...”

(*Psalm*)

Iubirea înălțătoare potențează taina, dar potențează în același timp și sensul verbului *a fi*. Existăm cu adevărat atunci când existăm *în* și *întru* lumină și iubire.

Lumina, expresie a unor forțe „fecundatoare” uraniene, (spre deosebire de apă – expresia forțelor creatoare htoniene), apare și ca element stihial primordial, generator cosmic de viață, simbol al cunoașterii, al iluminării, al mântuirii omului, simbol al vieții date de Dumnezeu care este Lumina și chiar al nemuririi⁹, cum remarcăm în poemele: *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*, *Lumina*, *Vreau să joc!*, *Lacrimile*, *Nu-mi presimți?*, *Lumina raiului*, *Inima*, *Stalactita*, *Pax magna*, *Înțelepciune de grădină*, etc.

Lumina este manifestarea vizibilă a lumii informale, ea însoțind toate teofaniile. După Cabala, specifică Luc Benoist, radiația ei a creat cuprinsul lumii, ca o vibrație ordonatoare a haosului. Porunca divină ce desparte lumina de umbră (contopite la origine) manifestă puterea creatoare, ascunsă înainte în noaptea incognoscibilului. „Lumina solară se identifică astfel cu spiritul iar iluminarea ei cu cunoașterea directă, în vreme ce lumina lunii este numai rațională și reflectată.”¹⁰

Principiul *Fiat lux!* stă la originea lumii în toate cosmogoniile. Ivan Evseev notează faptul că, fiind un produs al focului, degajându-se din acesta, lumina, în genere, este legată de nașterea vieții. Ea succede întinericului, al cărui sens generic este acela de haos. Cele două principii se întregesc, sunt complementare, alcătuind perechea originară, din care, prin filiații, derivă toate făpturile.

Ivan Evseev menționează în sensul acesta: „Aproape în toate religiile lumii divinitățile sunt luminoase. La vechii evrei, Dumnezeu se arată lumii și poate fi perceput în

⁹ Sergiu I. Nicolescu, *Solaritatea poeziei românești*, Ed. Paralela 45, Pitești, 1997, p. 98.

¹⁰ Luc Benoist, *Semne, simboluri și mituri*, Ed. Humanitas, București, 1995, p. 68.

chip palpabil sub forma luminii. Una din înfățișările luminoase ale lui Iahve o reprezintă splendoarea <slavei> lui (Isaia, 60, 1 – 2). Luminoși sunt și zeii panteonului indoeuropean: rădăcina sanscrită *div* – „a străluci”, „ziuă”, dă pe *divus* în latină; de ea sunt legate numele numeroșilor zei.”¹¹

În gândirea și simțirea românească, lumina este principalul atribut al lumii cosmice, este chiar sinonimul lumii ca sferă de viață (cosmos = *lume* <lat. *lumen* „lumină”), opusă haosului și morții. Lumina zilei este Logosul care prezidează la crearea universului. Ea este și simbolul stării extatice în doctrina misticilor.

Lumina este simbol al vieții, al salvării, al elevației spirituale. La Blaga, misterul luminii stă sub semnul dragostei și al Marelui Anonim:

„Lumina ce-o simt năvălindu-mi
în piept când te văd – minunato,
e poate că ultimul strop
din lumina creată în ziua dintâi.”

(*Lumina*)

Iată, așadar, prin intermediul misterului luminii, suntem martorii regenerării ființei, a propulsării acesteia în spațiul blând al lumii primordiale. Iar, mai presus de toate, iubirea rămâne liantul. Iubirea este aceea care propulsează ființa până dincolo de marginile firii, până la „ziua dintâi”. Sacralitatea sentimentului de iubire trimite la sacralitatea creării universului existențial. Trăind în iubire, trăim în sacru, în lumină, în mister.

Am vorbit despre acest cumul de sensuri pe care lumina îl subsumează în genere, și în special în opera lui Lucian Blaga, dar, dincolo de pluricitatea simbolurilor încorporate în lirica blagiană, reitărăm conceptul de lumină – mister întrucât lumina nu este o evidență, este numai o sugestie, un vâl peste lucrurile zilei, rădăcina ei subzistă în mister; ea este intangibilă, se poate numai presimți, ca în versurile de mai sus, printr-o fluturare a inimii („năvălindu-mi / în piept”).

Iar misterul, prin liminalitate, înnobilează. Nu ne aflăm nici în zi, nici în noapte, ci în anticameră, în limbo, în pragul ușii, lângă fereastră. Putem întrezări ceva, putem vehicula idei, opinii, sugestii, dar pășim pe un tărâm plutitor, care, tocmai prin acest balans între certitudine și incertitudine, între empiric și imaginativ, ne dă posibilitatea să avansăm, să ne autodepășim, să escaladăm frenetici înălțimile lumii de pretutindeni cu sufletul și ochii deschiși, atenți la orice lucru care ne poate fi de folos în această ascensiune.

În poemul *Lumina*, dar nu numai, aceasta este o ardere intensă. O ardere intensă a sufletului pierdut în brațele pătimășe ale iubirii. Pierdut astfel în brațele lui Dumnezeu. Lumina devine, așadar, un resort al sacralului, al eternității bune și îmbietoare. Ea depășește timpul, permițând astfel călătoria inversă, abolind legile lumești și zorzoanele empirice.

Misterul luminii își găsește expresie și în poemul *Lumina raiului*. Ne aflăm, fără doar și poate sub eterna zodie a misterului, în care toate se întrepătrund, iar lumina luciferică aparține unor lumi incongruente, se împarte între minus și plus, între rai și iad.

Lucian Blaga se conduce după semnele unei mitologii păgâne, resurecția forțelor stihiale constituind o temă dominantă a universului său poetic. Simbolistica luminii generează

¹¹ Ivan Evseev, *Enciclopedia semnelor și simbolurilor culturale*, Ed. Amarcord, Timișoara, 1999, p. 254.

și o enormă vitalitate a ființei, care se armonizează cu ritmurile cosmice, într-o imersiune către vârsta mitică a omenirii, unde totul era trăire extatică, păgână, fără fiori de tristețe:

„Spre soare rîd!

Eu nu-mi am inima în cap,

nici creieri n-am în inimă.

Sunt beat de lume și-s păgân!”

(*Lumina raiului*)

Poetul observă însă că lipsa unei bipolarități a lumii o transformă într-un tărâm lipsit de mișcare, o menține în starea de increat, nedesprinsă din nimicul original. De aceea, în dialectica blagiană, binelui i se opune, inevitabil, răul, virtuții ingenuie, angelice, păcatul:

„Dar oare ar rodi-n ogorul meu

atâta ras fără’ de căldura răului?

Și-ar înflori pe buza ta atâta vrajă,

de n-ai fi frământată,

Sfânto,

de voluptatea-ascunsă a păcatului?”

Nu în ultimul rând remarcăm faptul că prin cultivarea conceptului de *mister*, Lucian Blaga se apropie de *epifania sacrului*, teoretizată de Mircea Eliade. În opera artistică a lui Eliade atunci când se manifestă o latură a sacrului (hierofanie), ceva se ocultează, devine criptic, așa cum se întâmplă și cu misterul blagian, care nu poate fi devoalat în întregime.

Notăm, de asemenea, existența numeroaselor propoziții interogative, rămase fără răspuns, prin care se transmite înfiorarea în fața misterului și prelungirea ei printr-un efect de reverberație.

Pentru a concluziona, filozofia și poezia la Blaga trebuie percepute ca „vase comunicante”, esența care le umple fiind reprezentată de către imaginație, creativitate. Filozofia nu se poate rupe în totalitate de poezie și nici poezia de filozofie, originalitatea poetului constând în întrepătrunderea celor două domenii, pe linia gândirii sale mitico-filozofice. Teza *Orizontul misterului în lirica lui Lucian Blaga* reazlizează o incursiune în meandrele liricii impregnate de mister a poetului, o incursiune ce nu vrea a delimita între filozofia și poezia blagiană, ci dimpotrivă, își dorește să demonstreze întrepătrunderea acestora într-un tot unitar.

Constatăm eforturile poetului de a depăși fenomenul expresionist de la care pornise, ajungând la un mod de exprimare esențial și atingând cele mai subtile nuanțe ale sufletului românesc, inclusiv prin cultivarea conceptului de mister ca și concept fundamental existențial, în jurul căruia viața palpită, se desfășoară în toată splendoarea, plenitudinea, măreția ei și curge în clepsidra timpului, în pofida rugăminții poetului de a ni se opri trecerea, de a ni se opri ceasornicul cu care ni se măsoară destrămarea.

Bibliografie

Benoist, Luc, *Semne, simboluri și mituri*, Ed. Humanitas, București, 1995;

Blaga, Lucian, *Ființa istorică*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1977;

- Fântâneru, Constantin, *Poezia lui Lucian Blaga și gândirea mitică*, Fundația pentru Literatură și Artă, București, 1940;
- Evseev, Ivan, *Enciclopedia semnelor și simbolurilor culturale*, Ed. Amarcord, Timișoara, 1999;
- Nicolescu, Sergiu, I., *Solaritatea poeziei românești*, Ed. Paralela 45, Pitești, 1997;
- Stănescu, Nichita, *Ordinea cuvintelor*, Ed. Cartea Românească, București, 1985;
- Șora, Mariana, *Cunoaștere poetică și mit în opera lui Lucian Blaga*, Ed. Minerva, București, 1970;
- Tănase, Alexandru, *Lucian Blaga – filosoful poet, poetul filosof*, Ed. Cartea Românească, București, 1977.